

«Тасдик мекунам»
Ректори Донишгоҳи давлатии
Бохтар ба номи Носири Хусрав,
доктори илмҳои биологӣ, профессор
Давлатзода С. Х.
«12» феввали соли 2020

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар – МДТ “Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав” ба диссертатсияи Бойматова Дилрабо Меликмуродовна дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии воҳидҳои фразеологӣи тоҷикӣ ва фаронсавӣ (дар намунаи асл ва тарҷумаи романи «Духтари оташ»-и Чалол Иқромӣ ва повести «Бегона»-и Албер Камю)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос, аз рӯи ихтисоси 6D021300 Забоншиносӣ, 6D0205011 Забоншиносии киёсӣ-таърихӣ, типологӣ ва муқоисавӣ.

Давраи истиқлолият ба мо имкон медиҳад, ки ба таҳқиқи илмӣ масъалаҳои гуногуни забоншиносӣ аз диди нав назар намоем, зеро забон дар ҳоли ташаккул буда, ба мураккабҳои илмӣ ниёз дорад. Махсусан, дар илми забоншиносии муосири тоҷик пажӯҳиши муқоисавии забонҳо яке аз масъалаҳои муҳим ва қобили таваҷҷӯҳ мебошад. Аз ҷумла баррасии воҳидҳои фразеологӣи забони тоҷикӣ ва муқоиса бо забонҳои хориҷӣ аз ҳар ҷиҳат ниёз ба таҳқиқи илмӣ доранд.

Ба масъалаи баррасии воҳидҳои фразеологӣ таваҷҷӯҳ шудааст, ки осори олимони саршинос, аз қабилӣ Ш. Баллӣ, В.Г. Гак, В.В. Виноградов, А.Г. Назарян, С.В. Ретскер, Г.Г. Соколова, И.Н. Тимескова, Ю.А. Рубинчик, С.В. Хушенова, И. Ҳасанов, Ҳ. Мачидов, Морис Ра, Пиер Оиро, Ален Рей, Софи Шант гувоҳи ҳамин маънӣ аст.

Аз ин нигоҳ, диссертатсияи Бойматова Дилрабо Меликмуродовна дар мавзӯи «Таҳлили муқоисавии воҳидҳои фразеологӣи тоҷикӣ ва фаронсавӣ (дар намунаи асл ва тарҷумаи романи «Духтари оташ»-и

Чалол Икромӣ ва повести «Бегона»-и Албер Камю)» маҳз ба ҳамин масъалаи мубрами илмӣ бахшида шудааст, ки қобили дастгирӣ аст.

Мавзӯе, ки дар диссертатсия мавриди пажӯҳиш қарор гирифтааст, бешубха мубрам буда, барои илми забоншиносии муосири тоҷик аз аҳамияти махсуси илмӣ-назаривӣ ва амалӣ бархурдор аст. Дар илми забоншиносии тоҷик ба таври муқоиса таҳқиқ намудани воҳидҳои фразеологӣ таҳқиқоти тоза маҳсуб мешавад.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёт иборат мебошад.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамият, дараҷаи омӯзиши мавзӯ, мавод ва усули таҳқиқ, навоариҳои илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқ, масоили ба ҳимоя пешниҳодшаванда, коркарди мавзӯ, ҳаҷм ва сохтори диссертатсия маълумот дода мешавад, ки ба талаботи ҳамин гуна корҳо пурра ҷавобгӯ аст.

Бобҳои диссертатсия ба масоили назариявӣю амалии воҳидҳои фразеологӣ забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ бахшида шудаанд. Аз ҷумла, дар боби якум «Воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ», ки аз се фасл: «Маълумоти мухтасар дар бораи воҳидҳои фразеологӣ», «Воҳидҳои фразеологӣ дар забони тоҷикӣ» ва «Воҳидҳои фразеологӣ дар забони фаронсавӣ» иборат аст, ки дар бораи воҳидҳои фразеологӣ маълумоти мухтасар дода шудааст ва инчунин дараҷаи омӯзиши воҳидҳои фразеологӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ мавриди таҳқиқ қарор дода шудааст. Мавзӯи фразеология ҳамчун як қисми забоншиносӣ таҳқиқи табиати воҳидҳои фразеологӣ ва аломати категориявии онҳо, ҳамчунин муайян кардани қонуниятҳои вазифавии онҳо дар нутқ мебошад. Дар маҷмӯъ, воҳидҳои фразеологӣ яке аз воситаҳои хеле муҳимми забон ба шумор мераванд. Онҳо дурдонаҳои эҷодиёти халқ буда, ба суҳан обуранги хос мебахшанд. Ҷар гӯянда ва ё нависанда воҳидҳои фразеологиро дар шакли калима ва ибораҳо дар шакли тайёр аз ганҷинаи луғавии забон гирифта дар гуфтугӯи ҳамарӯзаи худ истифода мебарад.

Боби дуҷуми диссертатсия «Баррасии маъноии воҳидҳои фразеологии романи «Духтари оташ»-и Чалол Иқромӣ дар муқоиса ба тарҷума ва нашри фаронсавии он» ном дошта, ба таҳқиқу баррасии воҳидҳои фразеологии романи «Духтари оташ» ва тарҷумаи фаронсавии он бахшида шудааст.

Боби мазкури диссертатсия чунин масъалаҳоро фаро мегирад: 1. Таърихи навишта шудани романи «Духтари оташ»-и Чалол Иқромӣ. 2. Баррасии маъноии воҳидҳои фразеологии романи «Духтари оташ»-и Ч. Иқромӣ ва муқоисаи онҳо дар забони фаронсавӣ: а) ибораҳои рехтаи фразеологӣ ё идиомаҳо; б) ифодаи фразеологӣ ё фраземаҳо; в) ибораҳои тасвирии фразеологӣ ё фразеологизмҳои ғайриидиоматикӣ. 3. Таҳлили муқоисавии зарбулмасалу мақолҳои романи «Духтари оташ»-и Чалол Иқромӣ. Дар фаслҳои боби дуҷуми диссертатсия муқоисаи як қатор воҳидҳои фразеологӣ аз рӯи семантика ва таҳлили муқоисавии зарбулмасалу мақолҳои романи «Духтари оташ» дар забони фаронсавӣ баррасӣ шудааст.

Маълум аст, ки воҳидҳои фразеологӣ аз рӯи сохт ва аломатҳои услубию грамматикӣ худ гуногунанд. Онҳо аз рӯи аломатҳои семантикӣ, грамматикӣ, услубӣ ва ғайра тасниф ва гурӯҳбандӣ карда мешаванд.

Тавре маълум аст, воҳидҳои фразеологӣ дорои гурӯҳи семантикӣ мебошанд. Аз ин ҷост, ки ду ва зиёда калимаҳои мустақилмаъноӣ ба ҳам марбут, ки семантикаи том ва аксар вақт образнокро ифода мекунанд, ибораҳои фразеологӣ ё худ воҳидҳои фразеологӣ номида мешаванд. Аслан воҳидҳои фразеологии забони тоҷикӣ аз рӯи семантика, яъне аз рӯи ифода ва маъно ба гурӯҳҳои зерин ҷудо мешаванд: а) ибораҳои рехтаи фразеологӣ ё идиомаҳо; б) ифодаи фразеологӣ ё фраземаҳо; в) ибораҳои тасвирии фразеологӣ ё фразеологизмҳои ғайриидиоматикӣ.

Муаллифи диссертатсия воҳидҳои фразеологии «Духтари оташ»-и Чалол Иқромиро аз рӯи маъно ба гурӯҳҳо тақсим карда онро бо тарҷумаи фаронсавии асар таҳлилу баррасӣ намудааст.

Боби сеюми диссертатсия «Баррасии маъноии воҳидҳои фразеологии повести «Бегона»-и Албер Камю дар муқоиса ба тарҷумани тоҷикии он» ном дорад ва фаслҳои он ба таҳқиқи баррасии воҳидҳои фразеологии повести «Бегона»-и Албер Камю, монандӣ ва гуногунии воҳидҳои фразеологии забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ дар намунаи романи «Духтари оташ»-и Ҷалол Иқромӣ ва «Бегона»-и Албер Камю бахшида шудааст.

Ин боб фарогири «Шухрати ҷаҳонии повести «Бегона»-и Албер Камю», «Баррасии маъноии воҳидҳои фразеологии повести «Бегона»-и Албер Камю ва муқоисаи онҳо дар забони тоҷикӣ»: а) идиома; б) воҳидҳои фразеологии маҳдуд» ва «Монандӣ ва тафовути воҳидҳои фразеологии забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ дар намунаи асл ва тарҷумани романи «Духтари оташ»-и Ҷалол Иқромӣ ва повести «Бегона»-и Албер Камю» аст.

Яке аз масъалаҳои муҳими фразеология гурӯҳбандии воҳидҳои фразеологӣ аз рӯйи семантика, яъне аз рӯйи маъно мебошад. Муаллиф таъкид кардааст, ки муҳаққиқон дар таснифоти семантикии воҳидҳои фразеологӣ забони фаронсавӣ ба назарияҳои илмии Шарл Балли ва В. Виноградов пайравӣ карда, воҳидҳои фразеологӣ забони фаронсавиро аз рӯйи дараҷаи пайвандшавии қисматҳо (калимаҳо) ва далелнокии маъноии онҳо гурӯҳбандӣ намудаанд. Бо вучуди ин баъзе муҳаққиқон дар ин ақидаанд, ки фразеологияи забони фаронсавӣ бо дигаргуншавӣ ва равшан ифодакунии фикри шабеҳ фарқ мекунад ва ин меъёр барои таснифоти семантикии воҳидҳои фразеологӣ хеле безътимод аст. Аз ҷумла, муҳаққиқон М. С. Гуричева, А. Г. Назарян тарафдори чунин ақида ҳастанд.

Аз рӯйи хусусияти фразеологияи забони фаронсавӣ олимони меъёри асосии таснифоти семантикии воҳидҳои фразеологиро пешниҳод намуда, дараҷаи маъноии ба ҳам вобастаи қисматҳои онҳоро ба навъҳои зерин ҷудо мекунад: идиомаҳо ва воҳидҳои фразеологӣ маҳдуд.

Зимни таҳлилу таҳқиқи муқоисавии воҳидҳои фразеологӣ забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ дар намунаи романи «Духтари оташ» ва повести «Бегона» муаллифи диссертатсия тарҷумаи воҳидҳои фразеологӣ асарҳои мазкурро ба се қисмат тақсим, яъне ҳаммаъноии воҳидҳои фразеологӣ тоҷикӣ дар забони фаронсавӣ; тарҷумаи воҳидҳои фразеологӣ тоҷикӣ ба забони фаронсавӣ аз рӯи маъно ва тарҷумаи таҳтуллафзии воҳидҳои фразеологӣ тоҷикӣ ба забони фаронсавӣ намуда барои тақвияти андешаҳои зикршуда намунаҳо оварда, онҳоро таҳлил намудааст.

Дар маҷмӯъ, метавон гуфт, ки муаллифи диссертатсия мақсаду вазифаҳои дар пеш гузошташро комилан иҷро кардааст ва як кори пурра ва пухтаи илмиро пешниҳод намудааст, ки ба талаботи корҳои диссертатсионӣ пурра муносиб ва мувофиқ мебошад.

Дар баробари дастовардҳои муҳими зикршуда диссертатсия аз камбудиву норасоӣҳо низ ҳолӣ нест, ки зикри онҳо барои тақмили минбаъдаи диссертатсия хеле муфиданд, аз ҷумла:

1. Дар муқаддимаи диссертатсия дараҷаи омӯзиши мавзӯи баррасишуда сатҳӣ ба назар мерасад.

2. Ба таври илмӣ ҳамагарафа тадқиқу таҳқиқ намудани масъалаҳои нишондодашудаи диссертатсия иқтибосоти зиёде аз маводҳои ба даст омада айнан ва мазмунан оварда шудааст, вале бар ҳилофи талаботи таҳияи диссертатсияҳои илмӣ саҳифаҳои онҳо нишон дода нашудааст (саҳ.18, 19, 26, 117, 119, 120, 122...).

3. Дар зербоби якуми боби дууми диссертатсия «Таърихи навишташудани романи «Духтари оташ»-и Чалол Иқромӣ» дар баробари он ки маълумот дар бораи таърихи навиштани романи мазкур меравад, инчунин мавзӯи асосӣ, аҳамияти тарбиявӣ маърифатӣ, истифодаи воҳидҳои фразеологӣ, зарбулмасалу мақолҳои роман ба қадри имкон зикри худро ёфтаанд; зербоби якуми боби сеюм «Шухрати ҷаҳонии повести «Бегона»-и Албер Камю» дар баробари таҳқиқи шухрати ҷаҳонии повест, дар бораи зиндагиномаи нависанда, тарҷумаи асарӣ

мазкур бо забонҳои гуногун, таҳқиқотҳои анҷомдодашуда доир ба асар ва мавзӯи асосӣ, қаҳрамони марказии он Мерсо сухан рафтааст. Аз ин рӯ, ба фикри мо номи мавзӯҳои зербобҳо ба таълифот на чандон ба ҳам мувофиқат мекунанд.

4. Дар зербоби сеюми боби сеюм монандӣ ва гуногунии воҳидҳои фразеологии забонҳои тоҷикӣ ва франсавӣ дар намунаи романи «Духтари оташ»-и Чалол Иқромӣ ва повести «Бегона»-и Албер Камю таҳқиқ шудаанд, ҳамчунин дар бораи зарбулмасал ва маҳолҳои рӯйи кор омадаи асарҳои мазкур низ маълумот меравад, вале хуб мешуд, ки барои зарбулмасалу мақолҳо зербоби алоҳида ҷудо карда мешуд.

5. Рӯйхати адабиёти истифодшуда ба талабот пурра ҷавобгӯ нест. Хуб мешуд, ки рӯйхати лугату фарҳангҳо алоҳида нишон дода мешуданд.

6. Дар диссертатсия фикрҳои такрор, хатоҳои имлоӣ, китобат ва техникӣ (сах. 8, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 45, 46, 90, 162 ...) ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад буд.

Дар маҷмӯъ, норасоҳои номбаршуда ба ҳеҷ ваҷҳ аҳамияти таҳқиқоти анҷомдодашударо ҳалалдор намесозанд, зеро аксари онҳо хусусияти таҳририю тавсиявӣ дошта, ислоҳшавандаанд ва ба мазмуну муҳтавои диссертатсия ва дастовардҳои илмии муҳаққиқ таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Фишурдаи диссертатсия (ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ), осори илмиву мақолаҳои дар ин замина нашркардаи диссертант мазмуну муҳтавои диссертатсияро ба пуррагӣ инъикос ва ифода мекунанд.

Тавре ки аз феҳрасти таълифоти Бойматова Дилрабо Меликмуродовна бармеояд, ӯ доир ба мавзӯи таҳқиқотии худ 7 мақолаи илмӣ ва илмӣ - оммавӣ нашр намудааст, ки 4-тои он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА ФР ва КОА ҚТ ба таъб расидаанд.

Хулосаҳои муҳтасари кори диссертатсионӣ, ки бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар охири фишурдаи диссертатсия оварда шудаанд, тибқи талаботи ҷорӣ Комиссияи олии атестатсионии назди Президенти

Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардида, моҳияти илмӣ диссертатсияи мазкурро ба таври фишурда инъикос менамоянд.

Диссертатсия ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, таҳти №505 тасдиқ гардидаанд, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он Бойматова Дилрабо Меликмуродовна сазовори дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD)-доктор аз рӯи ихтисос, аз рӯи ихтисоси 6D021300 Забоншиносӣ (6D0205011 – Забоншиносии қиёсӣ-таърихӣ, типологӣ ва муқоисавӣ) мебошад.

Тақриз аз ҷониби доктори илмҳои филологӣ, профессор Муродиён Ҳасан Ғуломзода тартиб дода шуда, дар ҷаласаи васеи кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав қабул шудааст. Дар ҷаласа иштирок доштанд 15 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор»- 15 нафар, «муқобил» - нест, протоколи №7 аз 12-уми феввали соли 2020.

Доктори илмҳои филологӣ,
профессор

Муродиён Ҳасан Ғуломзода

Мудирӣ кафедраи забони тоҷикии
МДТ “Донишгоҳи давлатии Бохтар
ба номи Носири Хусрав”, номзади
илмҳои филологӣ, дотсент

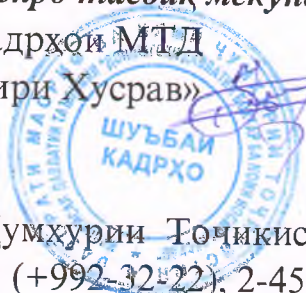
Сайдов Ҷаббор Зубайдович

Котиби ҷаласа, омӯзгор

Шомуддинова Фирӯза.

Имзои Ҳ.Ғ. Муродиёнро тасдиқ мекунам:

Сардори шуъбаи кадрҳои МДТ
«ДДБ ба номи Носири Хусрав»

Амиршоев Атохоҷа Абдулҳаевич

Нишонӣ: 735140, Ҷумҳурии Тоҷикистон, вилояти Хатлон, ш. Бохтар,
кӯчаи Айнӣ, 67, Тел: (+992-32-22), 2-45-20, 2-22-53, 2-54-81.

E-mail: ktsu78@mail.ru, web-сайт: www.ktsu.edu.tj